

Nr 120.

Av herr **Wangson, Otto, m. fl.**, om anslag till uppförande och utrustning av en centralanstalt för radioterapi vid kräfta i Göteborg.

I sitt betänkande och förslag rörande användning av Konung Gustaf V:s jubileumsfond av den 23 maj 1929, vilket förslag vunnit Hans Maj:t Konungens godkännande, har jubileumskommittén uttalat, att jubileumsfonden borde inrikta sin verksamhet för kräftsjukdomarnas bekämpande framför allt på skapandet av en fast och effektiv organisation för den radioterapeutiska sjukvården vid kräfta. Målet borde därför vara, att radioterapien komme till utövande under sådana förhållanden, att dess resurser kunde fullt utnyttjas och att den i så stor utsträckning som möjligt komme hela riket till godo. Detta mål syntes säkrast och fortast kunna nås genom upprättande av centralanstalter för radioterapi vid kräfta i samband med de radioterapeutiska avdelningarna vid centralt belägna, stora sjukhus, som ägde betingelserna för upprätthållande av dessa anstalters verksamhet och för deras vetenskapliga utveckling. Antalet sådana centralanstalter kunde med hänsyn till föreliggande omständigheter begränsas till tre, nämligen en anstalt i Stockholm, en anstalt i Lund och *en anstalt i Göteborg*. Med sjukvårdsmyndigheterna för länslasarettet i Lund och för allmänna och Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg skulle inledas förhandlingar beträffande upprättande vid dessa sjukhus av centralanstalter för radioterapi vid kräfta i anslutning till de redan förefintliga radioterapeutiska avdelningarna vid dessa sjukhus. För sådant ändamål reserverade jubileumsfonden ett belopp av 600 000 kronor för vartdera av dessa sjukhus.

Dessa anstalter borde om så behövdes vara tillgängliga för kräftsjuka från hela riket. Då emellertid i praktiken en centralanstalt i första hand skulle komma att anlitas av sjuka från det område av riket, för vilket anstalten på grund av sitt läge vore närmast tillgänglig, vore det ändamålsenligt, att riket uppdelades i regioner motsvarande respektive centralanstalters verksamhetsområden. Enligt en av kommittén företagen regionsindelning skulle Lundaanstaltens verksamhetsområde lämpligen omfatta Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Kalmar, Kronobergs och södra hälften av Hallands län. *Centralanstalten i Göteborg* skulle närmast avses för Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands samt norra hälften av Hallands län, medan Stockholmsanstaltens verksamhetsområde skulle omfatta återstoden av landet eller i stort sett hela mellersta och norra Sverige.

Enligt kommitténs plan skulle centralanstalten för mellersta och norra Sverige framdeles förläggas till det blivande karolinska sjukhuset vid Norrbacka, dit då det nuvarande radiumhemmets verksamhet skulle överflyttas. Antalet vårdplatser vid denna anstalt hade beräknats till 100 allmänna samt 13 enskilda och halvenskilda. Kostnaderna för uppförande av anstalten uppskattades till omkring 3 325 000 kronor, därav enligt kommittén staten skulle betala omkring 1 325 000 kronor, cancerföreningen i Stockholm enligt eget åtagande skulle erlägga högst 1 000 000 och jubileumsfonden tillskjuta återstoden eller ungefär 1 000 000 kronor.

Centralanstalterna i Lund och Göteborg skulle enligt kommittén utvecklas ur de nuvarande radioterapeutiska avdelningarna därstädes, vilka genom erforderliga nybyggnader borde erhålla ett platsantal av vardera omkring 50 vårdplatser. För nybyggnad och utrustning av vardera av sistnämnda anstalter borde enligt kommittén jubileumsfonden tillskjuta ett belopp av högst 600 000 kronor för inrättande av minst 25 vårdplatser.

Riksdagen, som 1931 tog ställning till uppförandet av första etappen av karolinska sjukhuset och den i densamma ingående radioterapeutiska kliniken, beviljade för ändamålet ett belopp, som grundade sig på av 1930 års sjukhuskommission framlagda beräkningar, vilka för radioterapeutiska kliniken del visade en kostnad av 2 109 000 kronor. Enligt den 8 juni 1934 slutna överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena sidan samt styrelsen för Konung Gustaf V:s jubileumsfond och cancerföreningen i Stockholm, å den andra, angående Konung Gustaf V:s jubileumsklinik vid karolinska sjukhuset skall till uppförande av radiumhemmet jubileumsfonden i första hand bidra med 145 000 kronor. Återstående kostnad för detta ändamål jämte kostnaden för radiumhemmets utrustning ävensom kostnaderna för uppförandet och utrustningen av de för radiumhemmets sjukvårdspersonal och underordnade läkarna erforderliga bostäderna jämte huvudrörledningar till och vägar kring radiumhemmet bestridas till hälften av Kungl. Maj:t och kronan, medan andra hälften bestrides av jubileumsfonden och cancerföreningen; dock att detta jubileumsfondens och cancerföreningens bidrag ej må överstiga 2 000 000 kronor. Uppförandet och utrustningen av forskningsavdelningarna jämte bostäder för tillhörande personal bekostas helt av jubileumsfonden och cancerföreningen.

För jubileumskliniken i Lund, vilken beräknats omfatta 50 vårdplatser och kunna uppföras för en kostnad av 1 050 000 kronor, har jubileumsfonden ställt till förfogande dels ursprungligen för ändamålet avsedda 600 000 kronor och dels ett tilläggsanslag om 135 000 kronor till uppförande och utrustning av den till kliniken knutna forskningsavdelningen. Därjämte har såsom bidrag till den överskjutande kostnaden Kungl. Maj:t beviljat anslag av lotterimedel med tillhopa 150 000 kronor.

Även för den tredje jubileumskliniken, som skulle avse i stort sett västra

Sverige och vara förlagd till Göteborg, ha ritningar och kostnadsberäkningar uppgjorts under samarbete mellan i första hand sjukhusdirektionen i Göteborg och av jubileumsfondens styrelse särskilt utsedda delegerade.

Två alternativ ha varit under övervägande, dels en jubileumsklinik enligt jubileumskommitténs intentioner på 50 vårdplatser och dels en sådan klinik på 60 vårdplatser. Jubileumsfondens delegerade ha bestämt tillstyrkt det senare alternativet (Bil. A). Enligt de härför uppgjorda kostnadsberäkningarna skulle kostnaderna för uppförande och utrustning av denna klinik uppgå till 1 400 000 kronor. Sedan sjukhusdirektionen i Göteborg inlett förhandlingar i frågan med de till Göteborgsregionen hörande fem västsvenska landstingen, ha förslagen gjorts till föremål för ytterligare granskning i syfte att nedbringa kostnaderna. Denna granskning har lett till vissa icke obetydliga besparingar genom nedskärning bland annat av en till forskningsavdelning avsedd övervåning, därvid dock möjlighet hållits öppen att genom tillbyggnad kunna, därest behov därav skulle framdeles yppa sig, utöka antalet vårdplatser. Byggnads- och utrustningskostnaderna för kliniken skulle härigenom kunna nedbringas till 1 289 000 kronor (Bil. B, C och D). Sedan jubileumsfondens anslag å 600 000 kronor frånräknats, skulle sålunda återstå 689 000 kronor att täckas på annat sätt.

Huvudmännen för de till Göteborgsregionen hörande sjukvårdsområdena ha vid sina överväganden i denna sak utgått från att de i sina strävanden att på sätt som statsmakterna förutsatt ordna cancervården för befolkningen i västra Sverige skola ha att påräkna statsmakternas ekonomiska stöd i ungefärligen samma utsträckning som kommit huvudmännen för sjukvården i övriga landsändar till del. Härvid är att märka, såsom av redogörelsen här ovan framgår, att sjukvårdsområdena i mellersta och norra Sverige, rymmande mer än hälften av landets befolkning, genom den förutnämnda, mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, och jubileumsfonden samt cancerföreningen i Stockholm, å andra sidan, träffade överenskommelsen komma att få cancervårdsfrågan för sitt vidkommande löst utan några som helst byggnads- och utrustningskostnader. Sjukvårdsområdena i södra Sverige, tillhörande Lundaregionen, skulle, sedan bidragen av jubileumsfonden och lotterimedel frånräknats, ha att själva tillskjuta cirka 165 000 kronor, medan de till Göteborgsregionen hörande sjukvårdsområdena, med en befolkningsmängd av ungefärligen samma storlek som Lundaregionens, skulle få en byggnads- och utrustningskostnad för jubileumskliniken i Göteborg med 689 000 kronor, därest icke ytterligare bidrag erhållas.

Huvudmännen för nu sagda sjukvårdsområden ha därför vid uppvaktningar inför dels jubileumsfondens styrelse och dels handelsministern hört sig för huruvida icke sådana ytterligare bidrag skulle kunna vara att påräkna från fonden, respektive anslag av lotterimedel. Några löften härom ha emellertid icke kunnat utverkas. Under sådana förhållanden synes någon

annan utväg icke återstå än en vädjan till riksdagen med anhållan, att denna måtte bevilja statsbidrag för byggande och utrustning av ifrågavarande cancerklinik i Göteborg. Huvudmännen för sjukvården i berörda delar av vårt land ifrågasätta därvid icke, att de, i likhet med huvudmännen för sjukvården i mellersta och norra Sverige, skola få hela ifrågavarande kostnad täckt genom statsanslag utan äro villiga att så långt det kan anses med rättvisa och billighet överensstämmande själva bidraga. Med hänsyn till de större byggnadskostnaderna i Göteborg samt Göteborgsklinikens något högre platsantal synes ett anslag å 200 000 kronor väl avvägt i förhållande till de bidrag, som tidigare beviljats Lundakliniken. Även med ett sådant statsbidrag återstå 489 000 kronor att gäldas av ifrågavarande huvudmän enligt i huvudsak de grunder, vilka av statsmakterna godkänts beträffande Lundakliniken.

Huvudmännen för sjukvården i västra Sverige skulle sålunda, under förutsättning att denna framställning vinner riksdagens bifall, likväl komma att få vidkännas väsentligt större ekonomiska uppföringar för upprättande av en centralanstalt än motsvarande huvudmän i södra Sverige; medan för de senare det egna bidraget skulle stanna vid omkring 3 300 kronor per vårdplats, skulle de förra få själva bidraga med 8 150 kronor per vårdplats. Skulle intet ytterligare anslag erhållas till Göteborgskliniken, bleve platskostnadsbidraget för de anslutna sjukvårdsområdena ej mindre än kronor 11 483: 33.

Utöver vad ovan anförts skall endast ytterligare understrykas, att det här rör sig om ett riksintresse av stor vikt, nämligen skapande av en fast och effektiv organisation för den radioterapeutiska sjukvården vid kräfta i hela landet. Det föreligger för av kräftsjuka lidande, i västra Sverige hemmahörande ett oavvisligt behov av att en centralanstalt för denna del av landet kommer till stånd. En ofrånkomlig förutsättning härför är statsmakternas ekonomiska stöd i minst den omfattning, som här förutsatts.

Då det måste anses vara ett statligt intresse, att samtliga de tre föreslagna centralanstalterna komma till stånd och då Göteborgs stad samt de fem västsvenska landstingen ändock synas beredda, därtill tvingade av förhållanden, varöver de icke råda, att i ekonomiskt hänseende påtaga sig större bördor än vad som krävts av huvudmännen i övriga delar av landet, för vilka ifrågavarande vård håller på att ordnas, hysa vi full tillförsikt, att riksdagen skall beakta rättvisan och skäligheten i vår framställning.

Med hänvisning härtill få vi hemställa,

att riksdagen må såsom bidrag till uppförande och utrustning av en centralanstalt för radioterapi vid kräfta i Göte-

borg för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 200 000 kronor.

Stockholm den 22 januari 1936.

<i>Otto R. Wangson.</i>	<i>Rickard Lindström.</i>	<i>K. I. Sköldén.</i>
<i>Ernst Svenson.</i>	<i>W. Egnell.</i>	<i>Gunnar Sanne.</i>
<i>Helge Bäcklund.</i>	<i>Gösta Rahmn.</i>	<i>John Sandén.</i>
<i>John Gustavson.</i>	<i>Th. Nilsson.</i>	<i>K. E. Johanson.</i>
<i>Torsten Ström.</i>	<i>Fritiof Gustafson.</i>	<i>Karl Sandegård.</i>
<i>Edg. Sjö Dahl.</i>	<i>Sigfrid Hansson.</i>	

Avskrift.

Bilaga A.

I det betänkande och förslag, som avgavs rörande användningen av Konung Gustaf V:s jubileumsfond, framhölls, att vid jubileumskliniken i Stockholm borde upprättas minst 100 vårdplatser och vid vardera av jubileumsklinikerna i Lund och Göteborg minst 50 vårdplatser.

Då detta antal vårdplatser enligt den erfarenhet, som vunnits å Radiumhemmet, utgjorde ett minimum, har vid jubileumskliniken i Stockholm upprättats 100 allmänna och 13 enskilda platser, varjämte en hel våning byggts i reserv, vilken emellertid tills vidare lämnas oinredd.

I Lund har inrättats 50 platser, men man har sört för tillräckligt med reservutrymme på så sätt, att bostäder för personal ha inlagts i sjukhuset, vilka med en mycket obetydlig ändring direkt kunna apteras till sjuksalar.

Vi hava nu tillrätt utbyggnad till 60 vårdplatser vid jubileumskliniken i Göteborg.

Orsaken till att vi ansett det nödvändigt att redan från början utöka antalet vårdplatser eller också säkerställa en utan större kostnader realiserbar utövning, är den snabba utvecklingen av de resultat, som vunnits vid behandlingen av kräftsjukdomarna med röntgen och radium, eventuellt kombinerade med kirurgiska ingrepp.

När Radiumhemmet började 1910, bestod det av 16 vårdplatser och en röntgenapparat men utvecklades snabbt så att Radiumhemmet för närvarande förfogar över 72 sängar och 6 röntgenapparater, vilka ju vid jubileumskliniken utökas till 113 vårdplatser och 16 röntgenapparater.

Vid början av Radiumhemmets verksamhet behandlades huvudsakligen hudkräfta, kräfta å läpparna och underlivskräfta. De vunna resultaten ha emellertid gjort att numera med röntgen och radium behandlas ej blott dessa lokalisationer utan även kräfta i hela munhålan, svalget och struphuvudet samt i näsan och käkarna. Därjämte utgör röntgen- och radiumbehandlingen en mycket viktig del i behandlingen av bröstkräfta.

När vi nu tala om dessa röntgen- och radiumbehandlingens landvinningar, måste vi ovillkorligen hålla i minnet, att det återstår ett flertal organ, som äro säte för kräfta och där röntgen- och radiumbehandlingen ännu knappast kunnat prövas på grund av bristande platsantal och bristande behandlingsmetoder. Vid kräfta i dessa organ är kirurgien den enda nuvarande behand-

lingsmetoden. *Högst 40 %* av dem, som komma till läkare och där få sin sjukdom diagnosticerad, äro emellertid *möjliga att operera*. *60 % kan kirurgen ingenting göra åt*. Av dem som opereras blir ett fåtal symtomfria för längre tid, *högst 5 %*.

Dessa lokalisationer äro *kräfta i magsäcken, kräfta i tarmarna, i urinblåsan och prostatakörteln, kräfta i ett flertal inre organ, lever, bukspottkörtel och njurar*. Dessa fall utgöra *nära 80 % av alla kräftsjuka män och över 50 % av alla kräftsjuka kvinnor*.

Härav framgår att ännu så länge endast *20 % av alla kräftsjuka män och 50 % av alla kräftsjuka kvinnor* kunna komma i åtnjutande av röntgen- och radiumbehandling för sin sjukdom.

Hilltills har på grund av *bristande tillgång på platser och bristande tillgång på lämpliga röntgenbehandlingsapparater och radium* försök till behandling av dessa kräftsjuka endast kunnat anställas *i mycket liten skala*. Det är emellertid nödvändigt och måste ligga de hälsovårdande, anslagsbeviljande myndigheterna om hjärtat, att möjligheter finnas att utarbeta radiologiska behandlingsmetoder även för dessa kräftlokalisationer. Det är mycket sannolikt, att med tillräckliga behandlingsresurser och tillräckliga behandlingsplatser inom dessa områden betydligt förbättrade bestående läkningsresultat skola kunna åstadkommas.

Sådana vetenskapliga undersökningar kunna emellertid endast företagas på stora centrala kliniker med väl utrustade behandlingsavdelningar, så som jubileumsklinikerna äro avsedda att bli. Enligt vår uppfattning är det därför mycket olämpligt att utrusta dessa kliniker med ett otillräckligt antal vårdplatser redan från början. Vi måste betänka, att vi icke bygga för det nuvarande behovet utan för utveckling av behandlingsmetoder, där ett förbättrat resultat möjligen kan vinnas hos *80 % av kräftsjuka män och 50 % av kräftsjuka kvinnor*.

Ett ytterligare och enligt min uppfattning starkt vägande skäl för landstingen att icke inskränka på platsantalet är det, att genom jubileumsklinikerna komma *fordringarna på och kostnaderna för röntgenavdelningarna på deras egna centrallasarett att betydligt minskas*. De röntgenologer, som äro där anställda, ha sitt huvudsakliga arbete förlagt *till röntgendiagnostiken* och det blir allt svårare för dem att även kunna behärska den *radiologiska behandlingstekniken* och att få tid att tillräckligt ingående ägna sig åt dessa patienter. För utbildandet av nya behandlingsmetoder fordras en utomordentligt *stor erfarenhet på ett stort klientel*, vilket man icke kan förutsätta kan stå till buds på centrallasarettets radioterapeutiska avdelningar. På centrallasarettens radioterapeutiska avdelningar böra *endast behandlas de patienter*, lidande av kräftsjukdomar, där behandlingstekniken redan är *fullt standardiserad* och där behandlingen kan utföras å en mindre röntgenbehandlingsavdelning utan några faror för patienterna.

Av dessa anledningar hava vi icke tvekat att tillråda utbyggandet av jubileumskliniken i Göteborg till 50 allmänna platser tillökade med en avdelning på 10 sängar, avsedd till enskilda rum och till isoleringsrum.

Stockholm. Radiumhemmet. 13/1 1936.

Elis Berven.
Överläkare.

Avskrift.

Bilaga B.

Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset.
Konung Gustaf V:s Jubileumsklinik i Göteborg.

Kortfattad beskrivning.

Byggnaden förlägges invid nuvarande förbindelsegång till förutvarande T. B. C.-paviljong. Den uppföres av tegel ovan betongmurar eller pelare vilande direkt på berget. Bjälklagen utföras av armerad betong. Mindre trappa och sänghiss förläggas invid förbindelsegången, huvudtrappa med sänghiss mera centralt i byggnadskroppen. Förbindelsen mellan vissa behandlingsavdelningar förmedlas medelst mindre personhiss. Fasaderna i fogstruket tegel och taket av plåt, där ej terrasser anordnas.

Kostnadsuppgift.

Sedan de vid sammanträde den 17 december 1935 beslutade förändringarna vidtagits skulle byggnadskostnaderna ställa sig som följer:

Byggnadskostnad	690 000
Blyklädsel å väggar	8 000
Värme, vatten och avlopp enligt ingenjör W. Fagerström	126 000
Elektriska anläggningar enligt ingenjör K. G. Eliasson	126 000
	<u>950 000</u>
Oförutsedda och arvoden	<u>100 000</u>
Summa kronor	1 050 000

Göteborg i januari 1936.

Ernst Torulfs Arkitektbyrå,
Ernst Torulf.

Avskrift.

Bilaga C.

Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset.

Innehållsförteckning
till förslag till nybyggnad för
Konung Gustaf V:s jubileumsklinik i Göteborg.

- Källarvån. Rum för högvoltinstrumentering, omformare och transformatorrum.
- Bottenvån. Rum för ljusbad, patienternas kläder och omklädningsrum, personal-, intagnings- och läkarebad, arkiv, kapp- och vaktrum. teleradiumbehandling, röntgeninstrumentering.
- Vån. 1 tr. Röntgenavdelning och poliklinik.
- Vån. 2 tr. Privat vårdavd. 10 pl. (3 rum för 2 pat. 4 rum för 1 pat.) + avdelningssköt., bibliotek, radiumbehandlingsavd., överläkarens privatmottagning och bostad för sköterska.
- Vån. 3 tr. Allmän vårdavd. 25 pl. kvinnor (2 rum för 6 pat. 3 rum för 3 pat. 1 rum för 2 pat. 2 rum för 1 pat.) + avdelningssköt. Operationsavdelning, laboratorier, rum för operationssköt., assistentsköterska.

- Vån. 4 tr. Allmän vårdavd., blandad, 15 män och 10 kvinnor (2 rum för 6 pat. 3 rum för 3 pat. 1 rum för 2 pat. 2 rum för 1 pat.) + 1 isoleringsrum och rum för avdelningssköt.
- Vån. 5 tr. Bostad för polikliniksköt., huvudtrappa, vindar m. m.
Göteborg i januari 1936.

Ernst Torulfs Arkitektbyrå.
Ernst Torulf.

Avskrift.

Bilaga D.

Utrustningskostnad för en jubileumsklinik å 60 platser i Göteborg.
(approximativ beräkning)

1) Inventarier m. m. för 60 sängplatser à 900:—	54 000:—
2) Inredning av polikliniker och behandlingsavd.	
2 nya röntgenapparater à 22 500	45 000:—
3 gamla röntgenapparater à 15 000	45 000:—
2 nya båggljusaggregat	20 000:—
Övrig apparatur och utrustning av poliklinik- och behandlingslokaler	40 000:—
3) Inredning av laboratorium och arkiv	25 000:—
4) Oförutsett och diverse	10 000:—
	Kronor 239 000:—

Göteborg den 9/1 1936.

E. Bunne.